

dr hab. Ewa Bochno, prof. UZ
Uniwersytet Zielonogórski
Wydział Nauk Społecznych
Instytut Pedagogiki



Recenzja w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego
Panu dr Marcinowi Gierczykowi
w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika

Dr Marcin Gierczyk w złożonej dokumentacji przedstawił:

- 1) wniosek o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego,
- 2) autoreferat,
- 3) dyplom uzyskania stopnia doktora nauk społecznych w dyscyplinie pedagogiki.
- 4) monografię autorską pt. *Uniwersytet w Oksfordzie. Socjalizacja, selekcja i sukces społeczny. Studium teoretyczno – empiryczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2025,
- 5) potwierdzoną informację o wykazaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni.
- 6) wykaz pozostałych osiągnięć naukowych.
- 7) dokumenty potwierdzające aktywność.

Dokumentacja została przygotowana starannie.

1. Informacje wstępne o drodze i naukowych zainteresowania Habilitanta

Dr Marcin Gierczyk ukończył pedagogiczne studia licencjackie w 2010 (praca licencjacka: *Problemy adaptacyjne do warunków edukacji w Wielkiej Brytanii – studium indywidualnych przypadków*) oraz magisterskie w 2012 roku (praca magisterska – *Edukacja a wychowanie w wybranych krajach świata. System i jego ewaluacja przez nauczycieli i uczniów*). Przez rok był zatrudniony w Uniwersytecie w Birmingham, a

E. Bochno

następnie od 2017 roku w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Tu pod naukową opieką prof. Ewy Jarosz przygotował i obronił w 2018 roku, dysertację doktorską pt. *Diagnoza i ewaluacja rozwiązań systemowych w zakresie kształcenia uczniów zdolnych na przykładzie Polski i Anglii. Studium komparatystyczne*. Dodatkowo pracował w Akademii WSB w Dąbrowie Górniczej oraz w Oxford University.

Szeroko rozumiane naukowe i zawodowe doświadczenia doprowadziły Go do zainteresowania się mechanizmami socjalizacji, selekcji i sukcesu w edukacji wyższej w Uniwersytecie w Oksfordzie (o czym napiszę w dalszej części recenzji). Wcześniejsze zainteresowania i eksploracje naukowe Habilitanta (o czym sam również pisze w autoreferacie) można podzielić na okresy/nurty badawcze, które widoczne są w Jego publikacjach.

1) Obszar 1 dotyczy problematyki zdolności w różnych kontekstach w przestrzeni szkolnej i akademickiej. Znajdują się tu artykuły (autorskie i współautorskie), w których Autor odnosi się głównie (ale nie tylko) do dwóch kontekstów kulturowych: polskiego i brytyjskiego. Z różnych perspektyw teoretycznych podejmuje trud dostrzeżenia, opisanie i zinterpretowania kategorii zdolności w codzienności funkcjonowania podmiotów edukacyjnych.

2) Obszar 2 dotyczy zagadnień z zakresu metodologii badań jakościowych. We wskazanych w tym obszarze artykułach Autor pokazuje jak wybrane perspektywy metodologiczne czy metody badawcze są lub mogą być użyteczne w badaniu wybranych zagadnień stanowiących pole zainteresowania pedagożek i pedagogów.

3) Obszar 3 dotyczy dobrostanu dzieci oraz problematyki przemocy i zaniedbania wobec nich. Obejmuje on monografię i artykuły naukowe. Są to publikacje wpisujące się w dyskurs dotyczący diagnozy, interwencji obszarów zaniedbania i działań zapewniających dzieciom poczucie dobrostanu. Jest to implementacja konkretnych rozwiązań do praktyk społecznych.

4) Obszar 4 to teksty dotyczące szeroko pojętej edukacji. Stanowią one odpowiedź na bieżące problemy (np. nauczanie – uczenie się w czasie pandemii) oraz przedstawiają perspektywę różnych podmiotów edukacyjnych (np. nauczycielek/nauczycieli czy rodziców).

5) Obszar 5 to problematyka dotycząca elitarnego szkolnictwa wyższego w Anglii. Jest to tematyka bezpośrednio związana z głównym dziełem podlegającym ocenie w

E. Bochno 2

postępowaniu habilitacyjnym. Wynik zainteresowania stanowią teksty M. Gierczyka pokazujące wybrane aspekty funkcjonowania uniwersytetów i ich podmiotów edukacyjnych.

Pragnę podkreślić, że dostrzegam w publikacjach Habilitanta dużą różnorodność, ale też konsekwentne trzymanie się obranego kierunku badań i analiz dotyczących szeroko rozumianych relacji edukacyjnych, ich uwarunkowań oraz aplikacyjnych zastosowań, a także metodologicznych możliwości ich diagnozowania. Są one tematycznie i koncepcyjnie powiązane oraz stanowią bardzo dobrą podstawę głównego osiągnięcia naukowego dr Marcina Gierczyka – mianowicie monografii Jego autorstwa. Z oceny wyłączyłam publikacje, które powstały przed uzyskaniem przez p. Marcina Gierczyka stopnia doktora lub powstały na bazie pracy doktorskiej.

2. Ocena autorskiej monografii pt. *Uniwersytet w Oksfordzie. Socjalizacja, selekcja i sukces społeczny. Studium teoretyczno – empiryczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2025, ss. 546

Dr Marcin Gierczyk wskazał tę monografię jako kluczowe dzieło do oceny w habilitacyjnym postępowaniu. Problematyka publikacji dotyczy elitarnego uniwersytetu. Jako taki jest on jedną z kluczowych instytucji nowoczesnych społeczeństw, które odgrywają fundamentalną rolę w kształtowaniu elit politycznych, gospodarczych i kulturowych. Analiza mechanizmów socjalizacji, selekcji i sukcesu społecznego pozwala uchwycić, w jaki sposób edukacja wyższa wpływa na reprodukcję i transformację struktur społecznych. Są to zagadnienia centralne dla pedagogiki czy socjologii edukacji.

Dobrze więc się stało, że Habilitant poddał interdyscyplinarnej analizie tę problematykę, gdyż w polskim piśmiennictwie naukowym brakuje pogłębionych, empirycznych studiów poświęconych funkcjonowaniu światowych elitarnych uniwersytetów, opartych na bezpośrednich badaniach terenowych i wieloletniej, bo dwunastoletniej obserwacji instytucji. Książka M. Gierczyka stanowi jedno z nielicznych opracowań, które nie ogranicza się do analizy dokumentów czy rankingów, ale ukazuje Oksford „od środka”, z perspektywy jego absolwentek i absolwentów (choć nie znalazłam informacji o płci narratorów, więc nie wiem czy feminatyw w tym przypadku jest odpowiedni), osadzonych w realiach kulturowych i instytucjonalnych Wielkiej Brytanii.

E. Bochno

Tym samym praca wprowadza do polskiej nauki unikatowy materiał empiryczny. Już na wstępie chciałabym zaznaczyć że pracę dr Marcina Gierczyka oceniam wysoko pod względem merytorycznym i pisarskim, jako dzieło poszerzające, pogłębiające i porządkujące wiedzę o mechanizmach funkcjonowania elitarnego uniwersytetu i w elitarnym uniwersytecie, szczególnie w odniesieniu do (re)produkcji struktur społecznych i mobilności społecznej. Książka ma charakter interdyscyplinarny i może być z powodzeniem wykorzystywana zarówno przez pedagogów, socjologów, politologów, jak i badaczy polityki edukacyjnej.

Celem prowadzonych przez Habilitanta eksploracji – jak sam pisze w monografii (s. 100 – 101) – jest poszukiwanie odpowiedzi na pytanie główne: Jak absolwenci postrzegają społeczne funkcje elitarnego Uniwersytetu Oksfordzkiego? oraz pytania szczegółowe:

- 1) Jak absolwenci postrzegają zjawisko elitarności w edukacji na poziomie uniwersytetu (oraz związaną z nim funkcję selekcyjną)?
- 2) Jakie znaczenie absolwenci przypisują elitarnemu Uniwersytetowi Oksfordzkiemu w kontekście swojego indywidualnego rozwoju oraz kariery społeczno – zawodowej?

Struktura monografii składa się z przedmowy napisanej przez profesorę literatury angielskiej na Uniwersytecie Oksfordzkim – Paulinę Kewes, wprowadzenia, podziękowań, rozdziałów zebranych w dwóch częściach (pierwszej – 4 rozdziały oraz drugiej 11 rozdziałów), podsumowania i zakończenia, obszernego aneksu zawierającego przetłumaczone na język angielski wyniki badań zawarte w drugiej części monografii oraz bibliografii.

We wstępie Habilitant wprowadza czytelniczkę czy czytelnika w prezentowane, w książce analizy. Trafnie osadza problematykę książki w szerokim kontekście refleksji nad ideą uniwersytetu, jego misją oraz rolą w nowoczesnych społeczeństwach. Odwołania do klasycznych koncepcji tworzą solidne ramy teoretyczne dla dalszych analiz. Szczególnie cenne jest wyraźne wskazanie własnej pozycji badawczej oraz uzasadnienie wyboru Uniwersytetu Oksfordzkiego jako przedmiotu studium.

Część pierwsza książki pt. *Uniwersytet w Oksfordzie na tle elitarnego szkolnictwa wyższego w Anglii* (ss. 29 – 193), stanowi teoretyczne podstawy własnych analiz empirycznych zawartych w części drugiej pt. *Elitarne szkolnictwo wyższe. Perspektywa absolwentów* (ss. 195 – 336).

E. Bochno

Cześć pierwsza monografii to cztery rozdziały. W pierwszym zawarta jest rozległa i erudycyjna analiza historii Uniwersytetu Oksfordzkiego od średniowiecza po współczesną analizę i przedstawienie ewolucji jego struktury organizacyjnej. Mamy w tym miejscu też analizę pozycji Oksfordu w rankingach światowych oraz wpływ procesów komercjalizacji i zarządzania marką na funkcjonowanie jego koledży.

Warto wskazać, że dr Marcin Gierczyk dokonał w tym miejscu rzetelnego i zapewne czasochłonnego przeglądu literatury obcojęzycznej jak i polskojęzycznej. Ciekawe i bardzo erudycyjne podejście Habilitanta pozwoliło uchwycić w analizach złożoność struktury uniwersytetu poprzez połączenie studiów dotyczących historii z analizą instytucjonalną. To obszerny rozdział z szczegółową narracją faktograficzną.

Drugi rozdział to pogłębiona refleksja nad problemem równości szans, merytokracji i reprodukcji społecznej. Autor prezentuje dane dotyczące stratyfikacji edukacyjnej, ruchliwości społecznej oraz dysproporcji płciowych, pokazując, że elitarność Oksfordu ma charakter dynamiczny, lecz nie jest wolna od strukturalnych ograniczeń. To bardzo rzetelne osadzenie w teorii socjologii edukacji i wykorzystanie bogatych danych statystycznych pozwala odkrywać mechanizmy selekcji edukacyjnej, roli kapitału kulturowego oraz historycznych i współczesnych nierówności, w tym dysproporcji płciowych w Oksfordzie i Cambridge.

W rozdziale trzecim Autor koncentruje się na procesach socjalizacji akademickiej i formowania (się) tożsamości osób studenckich. Analizuje znaczenie relacji społecznych, rytuałów akademickich oraz systemu tutoringowego jako kluczowego mechanizmu personalizacji edukacji i budowania relacji mistrz–uczeń. W tym rozdziale Autor pokazał swoją wrażliwość pedagogiczną, która pozwoliła mu docierać do mechanizmów „ukrytych pod powierzchnią zjawisk”

Kolejny czwarty rozdział tej części monografii ma charakter dość syntetyczny, niejako podsumowujący wcześniejsze rozważania. Autor omawia pojęcie elitarności oraz trafnie identyfikuje jej kryteria, opisuje też motywy wyboru uczelni przez studentki i studentów, ukazując mechanizmy antycypowania ich przyszłego sukcesu społecznego. Jest to analiza sposobu reprodukcji wzorów kulturowych i społecznych przez elitarne uniwersytety.

Na szczególne podkreślenie zasługuje dwuczłonowa konstrukcja pracy, w której część teoretyczna została konsekwentnie powiązana z rozbudowaną częścią empiryczną.

E. F. O. C. 5

Autor nie poprzestaje na deskrypcji Oksfordu jako instytucji, lecz analizuje go jako złożony ekosystem edukacyjny, osadzony w długim trwaniu historycznym, a jednocześnie podlegający współczesnym presjom: rynkowemu, politycznemu i kulturowemu.

Cześć druga monografii to metodologiczne podstawy badań własnych oraz opis i interpretacja uzyskanego w wywiadach materiału badawczego oraz zakończenie. To ponad sto stron ułożonych w 11 rozdziałów. Metodologicznie praca prezentuje wysoki poziom poprawności i transparentności. Jasno określone cele badawcze, trafnie dobrane metody jakościowe, bogaty materiał empiryczny oraz krytyczna analiza wypowiedzi respondentów pozwalają uznać wyniki badań za wiarygodne i wartościowe poznawczo. Na uwagę zasługuje również decyzja o zamieszczeniu anglojęzycznej wersji części empirycznej, co znacząco poszerza krąg potencjalnych odbiorców pracy.

W tych rozdziałach monografii, kanwą porządkowania treści są kategorie i podkategorie wyłonione z materiału empirycznego. tj. 1) Proces podejmowania decyzji; 2) Aspiracje edukacyjne; 3) Subiektywne rozumienie elit i obiektywne warunki społeczne; 4) Związek między cechami uniwersytetu a prestiżem; 5) Relacje między studentem a tutorem i ich położenie na proces edukacji; 6) Pomiędzy tożsamością osobową a jaźnią odzwierciedloną; 7) Uniwersytet w Oksfordzie i jego osobliwości; 8) Uniwersytet w Oksfordzie z perspektywy studentów; 9) Selekcyjna funkcja edukacji i równość szans; 10) Sukces zawodowy a Uniwersytet w Oksfordzie (monografia, s. 212 – 213). Czyni to rozważania przejrzystymi dla czytelnika. Segmenty badań są ujęte prawidłowo i klarownie, a ukazane wyniki są zilustrowane ciekawymi cytataми z wypowiedzi narratorów i narratorek – jest to dodatkowa wartość tych części monografii. Autor zastosował również analizę przekrojową, co pozwoliło nie tylko omówić pojedyncze przypadki, ale też odsłonić nowe aspekty w sposób całościowy. Ten zabieg pozwolił ukazać drzemiący potencjał teoretycznych analiz zawartych w pierwszej części książki do aplikacji w akademickiej codzienności – i to jest naukowa wartość.

Zestawiając treści pojawiające się w poszczególnych rozdziałach drugiej części monografii, pragnę wyakcentować:

1. Odczytanie motywacji absolwentów ukazuje złożoną sieć czynników indywidualnych, rodzinnych i instytucjonalnych. Szczególnie interesujące są fragmenty dotyczące wyboru między Oksfordem a Cambridge oraz roli „znaczących innych”. Jest to dobre uchwycenie napięcia między merytokracją a elitaryzmem.

E. Focher 6

2. Analiza aspiracji edukacyjnych absolwentów odsłania w jaki sposób są one kształtowane w interakcji jednostki z otoczeniem społecznym i instytucjonalnym. To pokazuje, jak Oksford wzmacnia wysokie ambicje akademickie.
3. Rozpoznanie sposobu w jaki absolwenci postrzegają elity, własne uprzywilejowanie oraz różnice między „starą” a „nową” elitą, to ważny wkład do badań nad świadomością klasową. Autor podejmuje tu niezwykle ważny problem świadomości uprzywilejowania i redefinicji pojęcia elity we współczesnym społeczeństwie.
4. Połączenie narracji absolwentów z teorią prestiżu pokazuje uczelnię jako zjawisko wielowymiarowe – zakorzenione w historii, jakości kształcenia i realnych konsekwencjach zawodowych.
5. Analiza relacji interpersonalnych stanowi jeden z najmocniejszych fragmentów książki, ukazując subtelne napięcie między zaangażowaniem a emocjonalnym dystansem. To rozdział poświęcony jest relacji tutoringowej, jej emocjonalnym i edukacyjnym wymiarom oraz granicom zaangażowania.
6. Psychopedagogiczna analiza narracji z perspektywy koncepcji jaźni odzwierciedlonej to ukazanie wpływu studiów na kształtowanie charakteru, tożsamości i osobowości społecznej absolwentów i absolwentek. Rozdział ten wnosi istotny wkład do badań nad formowaniem tożsamości i charakteru w kontekście edukacji elitarniej.
7. Odczytanie i opisanie codziennych praktyk akademickich, dotyczących np. życia kolegiального, formalnych kolacji, podstawowych form pracy studenta (esejów) pozwala na uchwycenie funkcji socjalizacyjnych rytuałów.
8. Omówienie relacji między studentami krajowymi i zagranicznymi oraz roli sieci absolwenckich pozwala na krytyczne spojrzenie na dobrostan psychiczny osób studiujących. To odniesienie do ważnej i bardzo aktualnej problematyki, szczególnie ważnej w dyskursie o kondycji psychicznej osób pracujących i studiujących w uczelni.
9. Analiza narracji pozwoliła odkryć mechanizmy napięcia między ideą równości szans a selekcyjną funkcją edukacji elitarniej, w tym kwestie różnorodności etnicznej. Rozdział ten ma wyraźny wymiar krytyczny i pokazuje rozdźwięk między deklarowanymi ideałami a praktyką instytucjonalną.

E. Bochno

10. Odkrycie problemu „przeedukowania” dzięki omówieniu zależności między studiami na Oksfordzie a karierą zawodową. To wprowadzenie do dyskusji nad realnymi konsekwencjami prestiżu akademickiego.

Dodatkowo książka wprowadza do obiegu naukowego unikatowe wywiady z absolwentkami i absolwentami, w tym osobami pochodzącymi z różnych środowisk społecznych i kulturowych. Materiał ten ma trwałą wartość archiwalną i porównawczą.

Ostatnie rozdziały monografii stanowią podsumowanie i zakończenie. W podsumowaniu Autor w sposób spójny integruje wątki teoretyczne i empiryczne, potwierdzając wysoką wartość poznawczą pracy. W mojej ocenie zakończenie jest najsłabszą stroną monografii. To tylko dwie strony spojrzenia na własne badania. Zabrakło (i szkoda) odniesienia do bogatej literatury przedmiotu, którą tak sprawnie Autor posługiwał się w teoretycznej części monografii.

Ustosunkowując się jednak do całości – **monografia Marcina Gierczyka jest dojrzałym, oryginalnym i metodologicznie rzetelnym opracowaniem, które zasługuje na bardzo wysoką ocenę.** Stanowi istotny punkt odniesienia dla badań nad elitarnym szkolnictwem wyższym. Wysoka wartość naukowa książki wynika z konsekwentnego powiązania teorii z badaniami własnymi. Autor nie traktuje teorii jako tła, lecz jako narzędzie interpretacyjne, które znajduje bezpośrednie zastosowanie w analizie narracji absolwentek i absolwentów. **Jest to oryginalny wkład Habilitanta w teorię badań pedagogicznych.** Takie podejście pozwala uniknąć zarówno teoretycznego abstrakcjonizmu, jak i empiryzmu pozbawionego ram pojęciowych. Jednym z najważniejszych wkładów książki jest reinterpretacja elitarnego uniwersytetu jako kompleksowego środowiska socjalizacji, a nie wyłącznie instytucji selekcyjnej. Autor pokazuje, że Oksford kształtuje nie tylko kompetencje akademickie, ale także tożsamość, styl życia, relacje interpersonalne i aspiracje jednostek. **To ujęcie poszerza dotychczasowe modele analizy elitarnego szkolnictwa wyższego.**

Reasumując, chciałabym podkreślić, że **monografia stanowi ważną i znaczącą dla naukowień i naukowców lekturę.** Opracowanie dr Marcina Gierczyka poszerza, pogłębia i porządkuje wiedzę o mechanizmach socjalizacji, selekcji i sukcesie społecznym w edukacji akademickiej.

E. Bochno

3. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej

Dr Marcin Gierczyk jest naukowcem współpracującym z innymi uczelniami, szczególnie zagranicznymi. Wskazuje i przedstawia dokumenty potwierdzające współpracę z wieloma ośrodkami. W recenzji przywołam tylko wybrane projekty (ze względu na miejsce w recenzji pomijam inne aktywności, równie ważne dla naukowego rozwoju Habilitanta):

1) Staże naukowe:

- 30.10.2025 – 16.11.2025: staż naukowy na Uniwersytecie w Houston (USA), w ramach projektu: Optimizing Learning in STEM Workshops: Effects of Content Load on Cognitive Outcomes, Student-Educator Interactions, and Emotional Experiences. Opiekun stażu: Dr. Laveria F. Hutchison.
- 01.09.2023 – 30.11.2023: staż naukowy – Department of Psychology, Friedrich Alexander University Erlangen-Nuremberg. Project title: "Research Capital of Universities". Opiekun stażu – prof. Albert Ziegler
- 03.07.2019 – 8.08.2019: wizyta konsultacyjna – Uniwersytet w Oxfordzie. Project title: "Stratification Function of the University of Oxford".
- 09.08.2018 – 09.09.2018: wizyta studyjna – University of Oxford. Project title: Leisure time of students and promoting a healthy lifestyle: the example of the University of Oxford.
- 07.09.2019 – 28.09.2019: wizyta studyjna w ramach ministerialnego projektu „Mistrzowie Dydaktyki” – Uniwersytet w Oslo.

2) Kierowanie polskim zespołem badawczym w projekcie finansowanym przez Unię Europejską z partnerami z Turcji, Włoch oraz Czech, zatytułowanym Twice-Exceptionals: Let's Realize Gifted and Talented Students with Learning Disabilities!, kwota dofinansowania 250 tysięcy euro (2023-1-TR01-KA220-SCH-000155741)

3) Asystent kierownika, członek międzynarodowego zespołu badawczego finansowanego przez Komisję Europejską: Mental Health Literacy and Diversity. Enhancing Mental Health and Resilience through Digital Resources for Youth;

E. Bochno

Dr Marcin Gierczyk jest bardzo aktywny w odniesieniu do działań naukowo – badawczych, dydaktycznych, organizacyjnych czy popularyzujących wiedzę. Wskazuje (i przedstawia dokumenty potwierdzające) na międzynarodową i krajową aktywność konferencyjną, popularyzatorską i dydaktyczną obejmującą uczestniczenie w konferencjach, prowadzenie zajęć dydaktycznych, opiekę naukową nad studentami i doktorantami (promotorstwo pomocnicze), uczestniczenie w stażach, badaniach, aktywny udział w sieciach badawczych, wykonywanie ekspertyz i recenzji. **To bardzo duże zaangażowanie świadczy o harmonijnym rozwoju naukowym Habilitanta. Pozytywnie oceniam Jego działalność w tym zakresie.**

Konkluzja

Analiza przedłożonej dokumentacji upoważnia mnie do stwierdzenia, że zaprezentowany dorobek, mam tu na myśli 1) autorską monografię pt. *Uniwersytet w Oksfordzie. Socjalizacja, selekcja i sukces społeczny. Studium teoretyczno – empiryczne*, (Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2025), która stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny pedagogika oraz 2) istotną aktywność naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni – świadczy o tym, że Habilitant spełnia wymogi stawiane kandydatom ubiegającym się stopień doktora habilitowanego nauk społecznych, w dyscyplinie pedagogika.

Analiza przedłożonej dokumentacji upoważnia mnie do stwierdzenia, że naukowy dorobek dr Marcina Gierczyka spełnia wymogi merytoryczne i formalne wskazane w Ustawie z 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, określone w art. 219 ust.1 pkt 1 – 3 i tym samym wnoszę o nadanie Kandydatowi stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych, w dyscyplinie pedagogika.

Ewa Bochus